

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
«__» _____ 2024р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійної програми «Фінанси та облік в підприємстві»

на тему: Аналіз фінансових ризиків на підприємстві

Здобувачки групи Фпн-01-1 Шевченко Ярини Олександрівні

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

(підпис)

Ярина ШЕВЧЕНКО

Керівник к. е. н., доцент _____ Тетяна КАСЬЯНЕНКО
(підпис)

Суми 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
«__» _____ 2024р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувачки групи Фпн-01-1 інституту ННІ БІЕМ
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Шевченко Ярини Олександрівні

Тема роботи: «Аналіз фінансових ризиків на підприємстві»

Затверджено наказом по СумДУ № 0569-VI від «22» травня 2024 р.

Термін здачі здобувачкою завершеної роботи «29» травня 2024 р.

Вихідні дані до роботи: законодавчі акти, монографії, наукові статті, періодичні видання, підручники і навчальні посібники, дані фінансової звітності суб'єкта господарювання ДП «Сумський Облавтодор».

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення): дослідити сутність, види та управління фінансовими ризикам підприємства; розглянути методи аналізу, оцінювання та мінімізації фінансових ризиків; надати фінансово-господарську характеристику ДП «Сумський Облавтодор»; проаналізувати фінансові ризики ДП «Сумський Облавтодор» та розробити заходи удосконалення управління фінансовими ризикам підприємства.

Дата видачі завдання: «30» грудня 2023 р.

Керівник к. е. н., доцент _____ Тетяна КАСЬЯНЕНКО
(підпис)

Завдання прийнято до виконання «29» січня 2024 р.

_____ Ярина ШЕВЧЕНКО
(підпис)

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр
на тему: «Аналіз фінансових ризиків на підприємстві»

Шевченко Ярини Олександрівні

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 31 сторінці, список використаних джерел із 30 найменувань. Робота містить 20 таблиць, 3 рисунка, а також 3 додатка.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Сьогодні фінансово-господарська діяльність підприємства пов'язана з багатьма ризиками, вплив яких став особливо відчутним в умовах війни і економічних загроз. Серед усіх ризиків, пов'язаних із функціонуванням та розвитком підприємства, фінансові ризики є основними, оскільки ставлять під загрозу його стабільність та подальший розвиток. Аналіз фінансових ризиків є складовою загальної системи управління ризиками, а, отже, й економічної безпеки підприємства в цілому. Відсутність або неефективність системи управління фінансовими ризиками дуже часто призводить до збитковості підприємства або перешкоджає його стабільному функціонуванню, а, отже, й отриманню у майбутньому бажаних фінансових результатів.

Мета кваліфікаційної роботи – є дослідження теоретичних та практичних питань аналізу фінансовими ризиками підприємства, а також розробка заходів вдосконалення процесу управління фінансовими ризиками ДП «Сумський Облавтодор».

Методами дослідження є: метод системного аналізу, горизонтальний та вертикальний методи, метод розрахунку показників фінансової стійкості та ліквідності, методи оцінки фінансового ризику, графічний метод.

Основний результат роботи: в теоретичній частині сформульоване власне визначення поняття «фінансовий ризик» на основі вивчення наукових підходів щодо сутності цієї дефініції; в роботі за допомогою нормативного

методу здійснена оцінка фінансових ризиків ДП «Сумський Облавтодор» та розроблені заходи удосконалення управління фінансовими ризиками, а саме: оптимізація фінансових ресурсів та внутрішнє страхування фінансових ризиків. Рекомендовані заходи сприятимуть мінімізації фінансових ризиків, підвищенню фінансової стійкості, ліквідності, доходності та економічної безпеки підприємства, що є вкрай важливим в сучасних реаліях війни.

Ключові слова: фінансовий ризик, ідентифікація ризику, нормативний метод, ризик зниження фінансової стійкості, внутрішнє страхування ризику, факторинг, мінімізація ризику.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1. Теоретичні підходи щодо сутності та класифікації основних видів фінансових ризиків підприємства.....	8
2. Управління фінансовими ризиками, методи оцінювання та мінімізації фінансових ризиків підприємства.....	12
3. Загальна фінансово-економічна характеристика діяльності ДП «Сумський Облавтодор».....	19
4. Аналіз процесу управління фінансовими ризиками ДП «Сумський Облавтодор».....	25
5. Розробка заходів удосконалення процесу управління фінансовими ризиками на ДП «Сумський Облавтодор».....	33
Висновки.....	40
Список використаних джерел.....	43
Додаток А Система основних факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків підприємства.....	47
Додаток Б Методи внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків.....	48
Додаток В Фінансова звітність підприємства ДП «Сумський Облавтодор» 2019-2023 рр.....	49

ВСТУП

Сьогодні в умовах повномасштабної війни підприємству будь-якої галузі в Україні надзвичайно важливе здійснювати ефективне управління фінансовими ризиками. Відсутність або неефективність системи управління фінансовими ризиками дуже часто призводить до збитковості підприємства або перешкоджає його стабільному функціонуванню, а, отже, й отриманню у майбутньому бажаних фінансових результатів.

Фінансово-господарська діяльність підприємства пов'язана з багатьма ризиками, вплив яких став особливо відчутним в умовах воєнного стану та економічних загроз. Серед усіх ризиків, пов'язаних із функціонуванням та сталим розвитком підприємства, фінансові ризики є основними, оскільки ставлять під загрозу його стабільність та подальший розвиток. Управління фінансовими ризиками є складовою загальної системи управління ризиками, а, отже, й економічної безпеки підприємства в цілому. Найбільш проблемним моментом в системі управління фінансовими ризиками є своєчасне та повне встановлення усіх видів ризиків та чинників, що обумовлюють реалізацію ризикових подій. Раціональне й ефективне управління фінансовими ризиками підприємства сприятиме підвищенню його фінансової стійкості та покращенню фінансових результатів діяльності. Саме тому обрана тема роботи – управління фінансовими ризиками на підприємстві – є достатньо актуальною, так як від ефективного управління фінансовими ризиками в умовах воєнного стану залежить стабільне функціонування та подальший розвиток підприємства.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних питань аналізу фінансовими ризиками підприємства, а також розробка заходів вдосконалення процесу управління фінансовими ризиками ДП «Сумський Облавтодор».

Відповідно до поставленої мети в роботі були визначені такі завдання:

- вивчити сутність та класифікацію фінансових ризиків підприємства;
- розглянути управління фінансовими ризиками, методи оцінювання та мінімізації ризиків;
- надати загальну фінансово-економічну характеристику діяльності ДП «Сумський Облавтодор»;
- проаналізувати процес управління фінансовими ризиками на досліджуваному підприємстві;
- розробити заходи щодо удосконалення процесу управління фінансовими ризиками для ДП «Сумський Облавтодор».

Об'єкт дослідження дипломної роботи – комплексний підхід до управління фінансовими ризиками підприємства.

Предмет дослідження дипломної роботи – сукупність економічних відносин, що виникають в процесі управління фінансовими ризиками підприємства.

Методами дослідження є: метод системного аналізу, горизонтальний та вертикальний методи, метод розрахунку показників фінансової стійкості та ліквідності, методи оцінки фінансового ризику, графічний метод.

Інформаційну базу дипломного дослідження складають: наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, підручники, періодичні видання, монографії, наукові статті за даною темою, матеріали фінансової звітності ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 роки.

1. Теоретичні підходи щодо сутності та класифікації основних видів фінансових ризиків підприємства

Фінансова діяльність підприємства в умовах нестабільності пов'язана з великою кількістю ризиків, а ступінь впливу кожного з них на його кінцеві результати достатньо висока та непередбачена.

В економічній літературі сутність категорії «ризик» означає не тільки небезпеку, а й як можливість подолання випадковості в ситуації здійснення певного вибору і відображає ступень досягнення очікуваного результату. Під ризиком розуміють невизначеність тієї або іншої події, яка здійсниться у майбутньому. Тому підприємствам слід не уникати будь-якого ризику, а вміти ефективно управляти ним.

Фінансовий ризик «спричинений невизначеністю природних, людських та економічних факторів, що за несприятливих умов можуть призвести до збитків у господарсько-фінансовій діяльності» [1, с.45]. Основою цих ризиків є зміна ринкової кон'юнктури, специфіка технологічних процесів, порушення виробництва та інші аспекти господарської діяльності підприємства.

Фінансовий ризик вважають одним з найбільш важливих видів ризиків, з яким пов'язана діяльність підприємств в умовах ринку. Йому «характерна невизначеність щодо здійснення певної фінансової операції в майбутньому, непередбачуваністю та випадковістю» [2, с.86]. Несвоєчасна ідентифікація фінансових ризиків та їх оцінка можуть призвести до втрати частини прибутків, зниження рентабельності або навіть до банкрутства.

На сьогодні в економічній літературі немає однозначності у визначенні сутності поняття «фінансовий ризик» Одні фахівці розглядають фінансові ризики як окремий вид ризиків підприємства. Інші вважають, що ці ризики входять до складу інших ризиків – ринкового, інвестиційного.

У табл. 1.1 наведені підходи різних авторів щодо визначення сутності поняття «фінансовий ризик».

Таблиця 1.1 – Основні підходи науковців щодо визначення сутності поняття «фінансовий ризик»

Автор, джерело	Зміст поняття «фінансовий ризик»
Дерменджі Д. Ф. [3, с. 71]	«це різновид ризиків, пов'язаний із невизначеністю майбутніх доходів та витрат від здійснення діяльності та пов'язаний із прибутком як основним фінансовим результатом діяльності»
Даниленко А. І. [4, с. 13]	«імовірна втрата фінансових ресурсів у рамках фінансово-економічної діяльності суб'єкта, коли заходи з його досягнення відрізняються від встановлених цілей та планових норм»
Литвинова К.В., Гораль Л.Т. [5, с. 100]	«ризик, який пов'язують можливим настанням чи ненастанням певних подій, які утворюються у мінливих ринкових умовах та супроводжуються фінансовими втратами»
Нечипоренко А. В. [6, с. 201]	«це ризик, який пов'язаний з імовірністю втрати фінансових ресурсів підприємства»
Пожар Є.П. [7, с. 388]	«можливість настання негативної події, результатом якої можуть бути фінансові втрати та збитки».
Томашук І. В., [8, с. 388]	«ризик, що ґрунтується на об'єктивній невизначеності зовнішнього середовища, обумовленої політичними, економічними соціальними факторами впливу, в якому функціонує підприємство»

Джерело: складено автором на основі [3-8].

З наведених у табл. 1.1 трактувань категорії «фінансового ризику», можна виділити такі підходи авторів, як:

- ймовірність настання економічного збитку (фінансових втрат) в умовах невизначеності фінансової діяльності (Дерменджі Д.Ф., Пожар Є. П.);
- ризик, який пов'язаний з імовірністю втрати фінансових ресурсів у рамках фінансово-економічної діяльності підприємства, коли заходи з його досягнення відрізняються від цілей (Даниленко А. І., Нечипоренко А. В.);
- ризик, що ґрунтується на об'єктивній невизначеності зовнішнього середовища, обумовленої політичними, економічними та іншими факторами впливу, в якому функціонує підприємство (Литвинова К.В., Гораль Л.Т.);
- ризик, що ґрунтується на об'єктивній невизначеності зовнішнього середовища, обумовленої політичними, економічними та іншими факторами впливу, в якому функціонує підприємство (Томашук І. В.).

Особливостями фінансових ризиків є: 1) альтернативність – можливість вибору того чи іншого варіанту розвитку подій; 2) наявність невизначеності умов фінансового забезпечення діяльності підприємства; 3) можливість

настанні негативних результатів: відхилення від встановлених цілей, втрати фінансових ресурсів, доходу, прибутку.

Враховуючи існуючі наукові підходи щодо дефініції «фінансовий ризик», сформулюємо власне визначення: фінансовий ризик – економічна категорія, яка виникає в процесі діяльності підприємства та відображає ймовірність недоотримання прибутку і втрати фінансових ресурсів у майбутньому в умовах певної невизначеності.

В економічній літературі фінансові ризики класифікують за багатьма ознаками, зокрема за: 1) видами; 2) джерелами виникнення; 3) фінансовими втратами; 4) можливістю передбачення; 5) можливістю страхування тощо.

Отже, фінансові ризики характеризують за різними ознаками, головна з яких – класифікація за видами. У табл. 1.2 наведена класифікація основних видів фінансових ризиків, причини їх виникнення та наслідки для підприємства.

Таблиця 1.2 – Класифікація основних видів фінансових ризиків

Вид фінансового ризику	Причини виникнення	Наслідки для підприємства
Ризик зниження фінансової стійкості	Нераціональна структура капіталу та наявність великої частки позикових коштів.	Може призвести до фінансової кризи або до банкрутства.
Ризик незбалансованої ліквідності	Недостатній обсяг ліквідних активів.	Зниження рівня ліквідності оборотних активів, дефіцит грошових коштів.
Інфляційний ризик	Зростання рівня інфляції. Зовнішній ризик.	1. Зменшення реальної вартості грошових активів. 2. Знецінення доходів і прибутків.
Кредитний ризик	При наданні підприємством комерційного або товарного кредиту покупцям	Ризик невчасного розрахунку або неплатежу за відвантаженою в кредит продукцію.
Податковий ризик	Введення нових податків та зборів на здійснення деяких аспектів діяльності.	Знижує фінансову стабільність та ліквідність, що суттєво впливає на результати діяльності.
Ціновий ризик	Зміна ринкової ціни, яка обліковуються на балансі підприємства	Зміна ринкової ціни призводить до зміни балансових статей, які формують прибутки або збитки.
Інвестиційний ризик	1. Невдалий вибір фінансових інструментів інвестування. 2. Банкрутство підприємства.	Зниження очікуваного доходу або втрата вкладеного в інвестиції капіталу.

Джерело: складено автором на основі [3; 5].

Розглянемо більш детально види фінансових ризиків із табл. 1.2.

Ризик зниження фінансової стійкості. Проявами даного ризику є зниження рівня прибутковості, тобто ефективності фінансової діяльності, а також можливість банкрутства. Критичним ступенем проявлення наслідків ризику – банкрутство підприємства.

Ризик незбалансованої ліквідності визиває дефіцит грошових коштів у момент, коли у них виникає гостра потреба. В сучасних реаліях війни багато українських підприємств зустрілися із даним ризиком. На початку війни деякі керівники підприємств вилучили кошти із обороту задля їхнього збереження. Але в результаті від цього показники ліквідності тільки погіршилися. І лише через три місяці після початку війни, коли бізнес адаптувався до воєнних дій, активність підприємств була частково відновлена [9].

Інфляційний ризик розглядається як зовнішній ризик, на який підприємство не має впливу.

Кредитний ризик. Цей вид ризику має місце у діяльності підприємства в процесі надання комерційного або товарного кредиту споживачам. Формою його прояву є ризик неплатежу або невчасного розрахунку за відвантаженою в кредит продукцією, перевищення розрахункового бюджету інкасування боргу.

Податковий ризик. Проявами цього ризику є: ймовірність введення нових податків і зборів, зростання (зниження) діючих ставок, ймовірність відміни податкових пільг. За весь час дії воєнного стану податкові ризики українських підприємств постійно коливалися. На початку війни у зв'язку із прийняттям 15.03.2022 Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [10] урядом було запроваджено ряд послаблень щодо податків. До основних з них відносяться такі, як:

- можливість для малого та середнього бізнесу (ФОП) перейти на режим спрощеного оподаткування за ставкою 2% від доходу;
- запровадження добровільної сплату єдиного податку та єдиного соціального внеску для ФОП;

– звільнення від сплати екологічного, земельного податку на територіях, де безпосередньо ведуться бойові дії [11].

Сьогодні більшість цих послаблень вже скасовано. Отже, податкові ризики зазнають значних коливань під час війни, а тому своєчасна реакція на них і дотримання змін щодо законодавстві сприятиме їх уникненню.

Ціновий ризик має місце у діяльності підприємства у зв'язку з тим, що нестабільність цін суттєво впливає на рівень доходності та прибутковості.

Інвестиційні ризики виникають у процесі інвестиційної діяльності і пов'язані із отриманого доходу в умовах невизначеності і нестабільності.

Також під час війни фінансовим ризиком є ризик втрати контролю над власними активами. Цей ризик виникає під час оформлення процесуальних документів, за якими проводиться фіксація вибуття активів з власності підприємства, адже саме вони в майбутньому є підставою для відшкодування вартості таких активів. А в умовах війни питання володіти документально оформленими правами на активи є надзвичайно важливим. Вибуття активів може відбуватися з причини його пошкодження після вибуху, втрати через дислокацію на окупованій території, а також передачі на потреби ЗСУ [12].

В процесі управління фінансовими ризиками проводиться аналіз щодо виявлення факторів, що впливають на рівень ризиків, які поділяють на зовнішні та внутрішні (Додаток А) [8]. Основними факторами впливу на фінансові ризики підприємства є: військові дії на невизначений термін; економічна нестабільність; зростання інфляції; нестабільність фінансового ринку; неефективна фінансова політика підприємства [5, с. 100].

Таким чином, фінансовий ризик – економічна категорія, яка виникає в процесі діяльності підприємства та відображає ймовірність недоотримання прибутку і втрати фінансових ресурсів у майбутньому в умовах певної невизначеності. Основними видами фінансового ризику є ризик зниження фінансової стійкості, ризик незбалансованої ліквідності, кредитний ризик, інфляційний ризик, податковий ризик, ціновий ризик, інвестиційний ризик.

2. Управління фінансовими ризиками, методи оцінювання та мінімізації фінансових ризиків підприємства

В умовах воєнного стану дуже важливим є ефективне управління фінансовими ризиками, яке спрямоване на своєчасне виявлення негативного впливу будь-яких видів фінансових ризиків на діяльність підприємства.

Управління фінансовими ризиками – процес, за допомогою якого здійснюється виявлення ризиків оцінка їх величини, моніторинг ризикових позицій з урахуванням взаємозв'язку між різними видами ризиків [14, с. 21].

Головною метою управління фінансовими ризиками є недопущення зниження ринкової вартості підприємства. Основними завданнями управління фінансовими ризиками є:

- виявлення сфер підвищеного ризику для діяльності підприємства, що створюють загрозу його фінансовій безпеці;
- проведення оцінки ймовірності настання ризику і фінансових втрат;
- забезпечення мінімізації можливих фінансових втрат підприємства при настанні ризикової події.

Для успішної реалізації завдань, менеджерам необхідно дотримуватись принципів управління фінансовими ризиками такими, як:

- усвідомленість прийняття ризиків;
- врахування можливості передачі ризиків;
- порівняння рівня ризиків з рівнем доходності фінансових операцій;
- незалежність управління окремими ризиками.

Менеджер повинен допускати лише ті ризики, які відповідають фінансовим можливостям підприємства. Також в процесі управління ризиком необхідно враховувати: стратегію, фактори часу й економічність.

Система управління фінансовими ризиками підприємства повинна бути ефективною та передбачати здійснення конкретної послідовності дій

при формуванні портфеля фінансових ризиків. Аналіз фінансових ризиків на підприємстві здійснюється за основними етапи, наведеними на рис. 1.2.

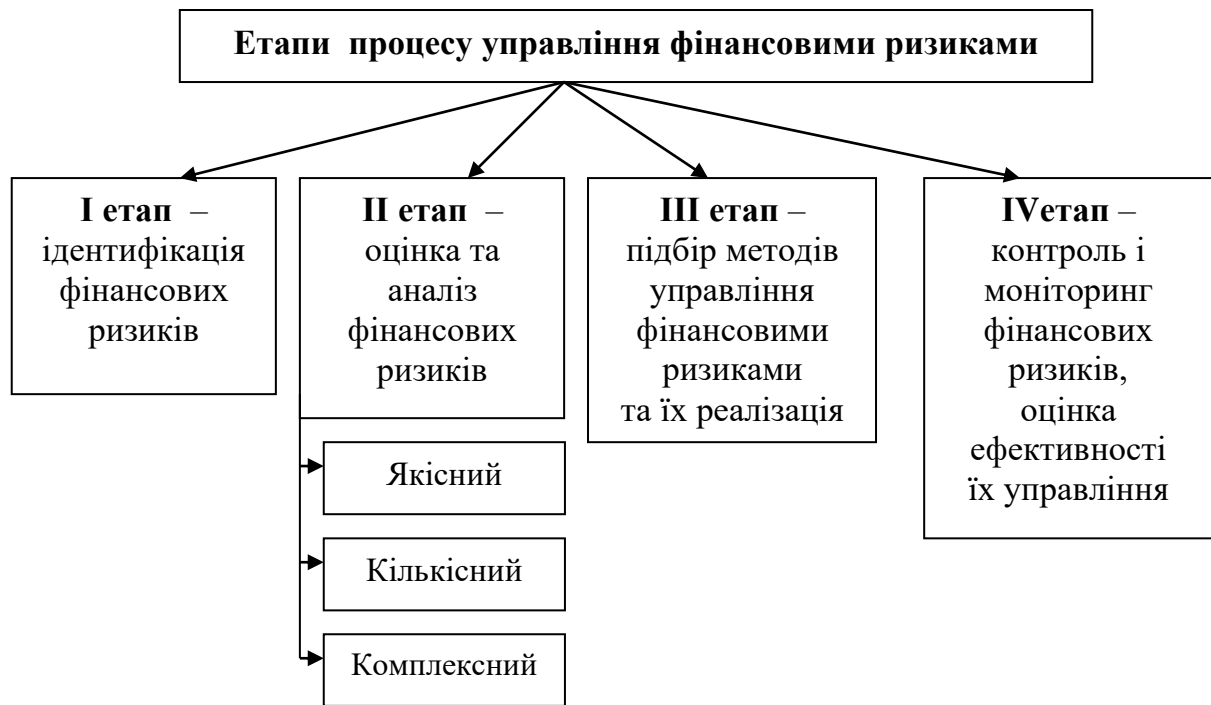

Рисунок 2.1 – Етапи управління фінансовими ризиками [8]

На першому етапі – ідентифікація фінансових ризиків – здійснюється: виявлення факторів, що впливають на рівень ризиків, формування портфеля фінансових ризиків, визначення ризикових видів діяльності підприємства. Складність ідентифікації ризику залежить від джерела його виникнення та характеристики кожного конкретного ризику діяльності підприємства.

На другому етапі за кожним фінансовим ризиком обирається метод оцінки (якісний, кількісний, комплексний), здійснюється аналіз і ймовірність його настання цього виду ризику. Оцінка фінансового ризику здійснюється за допомогою аналізу індикаторів (показників), таких, як – фінансовий леверидж, беззбитковість та коефіцієнт використання позичкових коштів.

Далі розглянемо методи оцінки одного із найбільш поширених видів фінансового ризику – ризику зниження фінансової стійкості. Для виявлення

цього фінансового ризику необхідно проаналізувати абсолютні та відносні показники фінансової стійкості підприємства.

У складі абсолютних показників фінансової стійкості виділяють групу показників наявності джерел формування запасів та групу показників забезпеченості запасів джерелами їх формування.

Для визначення джерел формування запасів визначають три основних показники: 1) наявність власних оборотних коштів; 2) наявність власних та довгострокових позикових коштів; 3) наявність загальних коштів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Абсолютні показники фінансової стійкості

Показник	Формула розрахунку	Джерело інформації
1. Наявність власних оборотних коштів (ВОК)	$ВОК = ВК - НА$, де ВК – власний капітал НА – необоротні активи	$ВОК = ф.1 \text{ p.1495} + \text{p.1520} + \text{p.1525} - \text{p.1095}$
2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) або робочий капітал	$ВД = ВОК + ДЗ$, де ВД – власні та довгострокові позикові кошти; ДЗ – довгострокові зобов'язання	$ВД = ф.№1 \text{ p.1495} + \text{p.1520} + \text{p.1500} + \text{p.1510} + \text{p.1515} + \text{p.1665} - \text{p.1095}$
3. Наявність загальних коштів (ЗК)	$ЗК = ВД + КК$, де КК – короткострокові кредити банків	$ЗК = ф.1 \text{ p.1495} + \text{p.1520} + \text{p.1500} + \text{p.1510} + \text{p.1515} + \text{p.1665} + \text{p.1600} - \text{p.1095}$

Джерело: складено автором на основі [15; 458].

Як бачимо із табл. 2.1, наявні власні оборотні кошти показують, яка сума необоротних активів сформована за рахунок власного капіталу. Наявність власних та довгострокових позикових коштів визначається збільшенням власного оборотного капіталу на суму довгострокових зобов'язань. Наявність загальних коштів визначається збільшенням власних та довгострокових позикових коштів на суму короткострокових кредитів.

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх фінансування. Для визначення типу фінансової стійкості використовують трьохкомпонентний показник $S = \{S1 (\pm \Phi^{ВОК}), S2 (\pm \Phi^{ВД}), S3 (\pm \Phi^{ЗК})\}$ де функція $S = 1$ при позитивних значеннях та $S = 0$ при від'ємних значеннях. В залежності від значення функції S визначається тип фінансової стійкості (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Типи фінансової стійкості за показниками забезпеченості запасів підприємства джерелами фінансування

Показники	Типи фінансової стійкості			
	абсолютна стійкість $S = \{1,1,1\}$	нормальна стійкість $S = \{0,1,1\}$	передкризовий стан $S = \{0,0,1\}$	кризовий стан $S = \{0,0,0\}$
$\Phi^{\text{ВОК}} = \text{ВОК} - \text{ЗП}$	$\Phi^{\text{ВОК}} \geq 0$	$\Phi^{\text{ВОК}} < 0$	$\Phi^{\text{ВОК}} < 0$	$\Phi^{\text{ВОК}} < 0$
$\Phi^{\text{ВД}} = \text{ВД} - \text{ЗП}$	$\Phi^{\text{ВД}} \geq 0$	$\Phi^{\text{ВД}} \geq 0$	$\Phi^{\text{ВД}} < 0$	$\Phi^{\text{ВД}} < 0$
$\Phi^{\text{ЗК}} = \text{ЗК} - \text{ЗП}$	$\Phi^{\text{ЗК}} \geq 0$	$\Phi^{\text{ЗК}} \geq 0$	$\Phi^{\text{ЗК}} \geq 0$	$\Phi^{\text{ВД}} < 0$

Джерело: складено автором на основі [15; с. 459].

Отже, показниками забезпеченості запасів джерелами фінансування є:

- надлишок (+) або дефіцит (–) власних оборотних коштів ($\Phi^{\text{ВОК}}$);
- надлишок (+) чи дефіцит (–) власних та довгострокових позикових коштів ($\Phi^{\text{ВД}}$);
- надлишок (+) чи дефіцит (–) загальних коштів ($\Phi^{\text{ЗК}}$).

Відповідно до показників забезпечення запасів та витрат власними та позиковими коштами виділяють чотири типи фінансової стійкості (табл. 2.2):

- абсолютну стійкість фінансового стану: власні кошти підприємства покривають запаси і витрати;
- нормальну стійкість фінансового стану, за якої запаси і втрати покриваються власними джерелами формування оборотних активів та довгостроковими позиченими джерелами;
- нестійкий фінансовий стан: порушення платоспроможності, при якому зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення власних оборотних коштів;
- кризовий фінансовий стан: запаси і витрати не покриваються всіма видами можливих джерел їх забезпечення.

Абсолютні показники фінансової стійкості характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування.

Також після аналізу абсолютних показників фінансової стійкості розраховують відносні коефіцієнти (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Відносні показники фінансової стійкості підприємства

Показник	Формула розрахунку	Джерело інформації	Норматив значення
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Валюта балансу	ф1 р.1495/ ф1 р.1900	> 0,5
Коефіцієнт фінансування	Зобов'язання / Власний капітал	ф1(р.1595+р.1695+р.1700 + р.1800)/ ф1 р.1495	< 1, зменшення
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал/ Зобов'язання	ф1р.1495/ф1(р.1595+ р.1695 +р.1700 + р.1800)	> 1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(Власний капітал – Зобов'язання) / Власний капітал	ф1(р.1495- р.1595 - р.1695)/ ф1 р.1495	> 0 збільшення
Коефіцієнт забезпечен. власними оборотними засобами	(Власний капітал – Необоротні активи) / Оборотні активи	ф1(р.1495- р.1095) / ф1 р.1195	> 0,1

Джерело: складено автором на основі [15; с. 459].

Розрахунок відносних показників необхідний для визначення ризику зниження фінансової стійкості, оскільки вони показують співвідношення коштів підприємства за різними джерелами.

Третій етап управління фінансовими ризиками (рис. 2.1) передбачає вибір методів управління ризиками. На цьому етапі оцінюються можливості зниження рівня вартості ризиків і визначення критеріїв прийняття ризикових рішень (наприклад, встановлення допустимого рівня ризику). Сьогодні в економічній літературі існує значна кількість методів оцінки фінансового ризику. Найбільш поширені з них наведені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Методи оцінки фінансового ризику підприємства

Назва методу	Характеристика методу
Нормативний	Ґрунтується на використанні системи офіційно визнаних нормативів.
Аналітичний	Оцінка величини відхилення розрахункових показників від граничних
Статистичний	Ґрунтується на принципі екстраполяції (на майбутнє) тенденцій зміни досліджуваного показника за певний проміжок часу в минулому.
Експертний	Інтегральна оцінка розраховується на висновках (оцінки) експертів.
Аналіз сценаріїв	Прогнозування ризику: передбачає виділення декількох варіантів розвитку подій (песимістичний, оптимістичний, найбільш імовірний).
Доцільності витрат	Виявляє статті витрат, що мають найбільший ступінь ризику. Дає точне оцінювання фінансової стійкості й відповідного ризику.

Джерело: складено автором на основі [17, с. 39].

Розглянемо далі більш детально нормативний метод. Оцінку ризику за даним методом проводять на основі фінансових коефіцієнтів: ліквідності,

автономії, маневреності, покриття, заборгованості. Зокрема, для виявлення ризику незбалансованої ліквідності на підприємстві проводять розрахунок відносних показників ліквідності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Розрахунок показників ліквідності підприємства

Показник	Формула розрахунку	Джерело інформації	Нормативне значення
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	$\phi 1 \text{ p.1195} + \text{p.1200} / \phi 1 (\text{p.1695} + 1700)$	> 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Оборотні активи - виробничі запаси – готова продукція / Поточні зобов'язання	$\phi 1 (\text{p.1195} + \text{p.1200} - \text{p.1100} - \text{p.1103}) / \phi 1 (\text{p.1695} + 1700)$	0,5-1,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти + їх еквіваленти / Поточні зобов'язання	$\phi 1 \text{p.1695} + \text{p.1166} + \text{p.1167} / \phi 1 (\text{p.1695} + 1700)$	0,2-0,5
Чистий оборотний капітал	Оборотні активи – Поточні зобов'язання	$\phi 1 (\text{p.1195} + \text{p.1200}) - \phi 1 (\text{p.1695} + 1700)$	>0, збільшення

Джерело: складено автором на основі [18].

Аналітичний метод полягає у розрахунку ефективності інвестиційно-інноваційних проектів показниками такими, як: внутрішня норма прибутку, точка беззбитковості, чиста зведена вартість, термін окупності проекту, індекс рентабельності. Рівень ризику за даним методом визначають величиною відхилення розрахункових значень від граничних [22].

Вибір конкретних методів оцінки ризику залежить від можливостей одержання достовірної інформації. Різні методи оцінювання ризиків дуже часто застосовують у комплексі.

В системі методів управління фінансовими ризиками вагоме значення відіграють внутрішні механізми їх нейтралізації, до яких відносять методи та заходи мінімізації негативних впливів наслідків ризиків, що здійснюються керівниками та менеджерами підприємства (Додаток Б).

Управління ризиками передбачає прогнозування можливості настання потенційно ризикової події, а тому дає можливість менеджерам вчасно вжити внутрішні заходи запобігання або мінімізації (зниження) ступеня наслідків від фінансового ризику. Мінімізація фінансових ризиків може здійснюватись за допомогою основних методів, наведених у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Методи мінімізації фінансових ризиків підприємства

Назва методу	Зміст методу
Лімітування концентрації ризику	Встановлення граничних максимальних або мінімальних значень внутрішніх показників проекту з метою зменшення ризику
Уникнення ризику	Відмова від співпраці з ненадійними партнерами, відмова від ризикових проектів, відмова від кредитів, пошук гарантів.
Локалізація ризиків	Розмежування системи прав та відповідальності таким чином, щоб наслідки ризику не впливали на управлінські рішення
Розподіл ризиків	Передача ризиків партнерам за фінансовими операціями.
Внутрішнє страхування ризиків	Завчасне зовнішнє резервування ресурсів, спрямованих на компенсацію збитків від майбутніх можливих втрат

Джерело: складено автором на основі [7, с. 390].

Сьогодні в умовах воєнного стану основним завданням керівництва підприємств в системі управління фінансовими ризиками є зниження ризику. Для цього використовують: лімітування концентрації уникнення, локалізація та розподіл ризику, а також внутрішнє страхування ризиків.

Використовуючи самострахування фінансових ризиків, необхідно мати на увазі, що страхові резерви у всіх їх формах, хоча й дозволяють швидко відшкодувати фінансові втрати, проте «заморожують» використання значних сум фінансових ресурсів. Відмітимо, що наразі страхування фінансових ризиків є досить популярним методом управління ризиками в розвинених країнах, в той же час даний метод є одним із найбільш складних та проблемних видів страхування.

Управління фінансовими ризиками спрямоване на забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами, підвищення фінансової стійкості, економічної безпеки та розвитку його діяльності. Підприємства мають вчасно ідентифікувати всі можливі ризики та правильно оцінювати їх можливі наслідки для прийняття ефективних управлінських рішень задля уникнення фінансових втрат і негативних наслідків. Використання в управлінні ризиками фінансових нормативів допомагає мінімізувати фінансові ризики. Фінансові методи оцінки фінансового ризику включають способи і прийоми, за допомогою яких обґрунтовуються конкретні управлінські рішення у різних сферах фінансової діяльності підприємства.

3. Загальна фінансово-економічна характеристика діяльності ДП «Сумський Облавтодор»

Дочірнє підприємство «Сумський Облавтодор» відкритого акціонерного товариства «Автомобільні дороги України» (ДП «Сумський Облавтодор») створене відповідно Наказу Державної служби автомобільних доріг України 09.04.2002 №156 та знаходиться за адресою: Україна, 40002, Сумська обл., місто Суми, вулиця Роменська, буд. 79/2 [23].

Засновником ДП «Сумський Облавтодор» є акціонерне товариство «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України», 100% акцій якого належать державі. Метою підприємства є одержання прибутку, задоволення потреб фізичних і юридичних осіб, територіальних громад і держави у безпечних та якісних автомобільних дорогах загального користування, його роботах, послугах і товарах, а також сприяння розвитку дорожньої галузі України.

Основним видом економічної діяльності підприємства є будівництво доріг і автострад. У Статуті ДП «Сумський Облавтодор» визначено, що предметом діяльності підприємства є:

- виконання робіт з будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг, мостів, трубопроводів та обстановки елементів доріг;
- експлуатаційне утримання та поточний ремонт автодоріг загального користування державного значення;
- інші будівельно-монтажні та спеціалізовані будівельні роботи;
- забезпечення сталої роботи на автомобільних дорогах в умовах аварій, стихійного лиха та подолання їхніх наслідків.

Керівник ДП «Сумський Облавтодор» – Гайдаш Сергій Михайлович. Фінансово-господарська діяльність підприємства здійснюється згідно Статуту підприємства і на комерційній основі. В процесі своєї діяльності

підприємство керується законодавством України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими положеннями і актами.

Середня чисельність працівників підприємства станом на 1.01.2024 становила 484 осіб. Динаміка середньооблікової численності робітників підприємства наведена у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Середньооблікова чисельність та фонд оплати праці працівників підприємства за 2019-2023 рр.

Показник	Рік					Відхилення 2023 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсолютне (+,-)	відносне %
Середня чисельність працівників, осіб	790	774	678	522	484	-306	-38,7
Фонд оплати праці, тис. грн.	128808	141035	124157	75894	86682	-42126	-32,7
Середньомісячна зарплата на 1 працівника, грн.	16305	18222	18312	14539	17910	1605	9,8

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства (Додаток В) [24]

Як свідчать дані табл. 3.1, за останні 5 років спостерігалася щорічна тенденція зниження кількості працівників. Така негативна тенденція відбулася по-перше, через COVID-19, а саме: за 2020-2021 рр. кількість осіб скоротилася на 112, а по-друге, у 2022 р. почалася повномасштабна війна рф проти України, тому за 2022-2023 рр. чисельність працівників зменшилася ще на 194 особи. Загальне зниження чисельності робітників підприємства склало 306 осіб, що є суттєвим (на 38,7%).

Фонд оплати праці у зв'язку із скороченням чисельності працівників також мав тенденцію до зниження на 42126 тис. грн. або на 32,7%. Проте середньомісячна зарплата на одного працівника за 2019-2023 рр. зростала щороку і у 2023 р. становила 17910 грн., що на 1605 грн. більше, ніж у 2019 р. Зростання заробітної плати працівників навіть в умовах воєнного стану свідчить про ефективну організацію праці на підприємстві.

Наразі ДП «Сумський Облавтодор» планує діяльність, керуючись попитом на роботи та послуги. Ефективність виконання залежить від

раціонального формування витрат. У табл. 3.2 наведена динаміка основних фінансово-економічних показників підприємства за 2019-2023 рр.

Таблиця 3.2 – Динаміка основних фінансово-економічних показників ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Показник	Рік					Відхилення 2023 р. до 2019 р..	
	2019	2020	2021	2022	2023	абсолютне (+,-)	відносне %
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	578374	686145	408123	292459	367298	-211076	-36,5
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	558891	652091	398239	280155	351270	-207621	-37,1
Валовий прибуток	19483	34054	9884	12304	16028	-3455	-17,7
Інші операційні доходи	14103	5858	18634	6350	13287	-816	-5,8
Адміністративні витрати	11585	10472	10950	6210	12434	849	7,3
Витрати на збут	609	879	283	204	139	-470	-77,2
Інші операційні витрати	12967	8377	17644	10969	14347	1380	10,6
Фінансові результати від операційної діяльності	8426	20185	-358	1272	2396	-6030	-71,6
Чистий прибуток (збиток)	6520	17383	353	423	251	-6269	-96,2
Валюта балансу	221175	238246	237216	197905	277252	56077	25,4
Власний капітал	123562	139219	151113	120984	143187	19625	15,9

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства (Додаток В) [24]

Як свідчать показники, наведені у табл. 3.2, підприємство у 2023 році отримало чистий дохід від реалізації послуг у сумі 367298 тис. грн., що на 211076 тис. грн. (або на 36,5%) менші у порівнянні з 2019 роком. Тенденція зниження цього показника за 5 років відбулася під впливом пандемії COVID-19 у 2020-2021 рр. та воєнного стану у 2022-2023 рр. Але спостерігається

позитивна тенденція зростання чистого доходу із 292459 тис. грн. у 2022 р. до 367298 тис. грн. у 2023 р.

Собівартість робіт на кінець 2023 року знизилася на 207621 тис. грн. (37,1%) та становила 351270 тис. грн. Збільшення собівартості робіт та послуг підприємства за 2019-2023 рр. свідчить про зростання цін на сировину та матеріали. Ця негативна тенденція вказує на те, що підприємству необхідно у своїй діяльності застосовувати більш сучасні енергозберігаючі технології.

Отже, збільшення собівартості реалізованих робіт та послуг за 5 років призвело до зниження валового прибутку на 3344 тис. грн. Інші операційні доходи знизилися із 14103 тис. грн. у 2019 р. до 13287 тис. грн. у 2023 р.

Що стосується витрат ДП «Сумський Облавтодор», то адміністративні витрати та інші операційні витрати за 2019-2023 рр. зросли на 849 тис. грн. та 1380 тис. грн. відповідно, а витрати на збут знизилися на 470 тис. грн.

Суттєве зниження валового прибутку, зростання адміністративних та інших операційні витрат призвело до зниження фінансових результатів від операційної діяльності у 2023 р. порівняно із 2019 р. на 6030 тис. грн. або на 71,6%. Також суттєво знизився чистий прибуток, а саме: на 64118 тис. грн. або на 96,2%, що майже у 26 разів менші порівняно із 2019 довоєнним роком.

Слід зауважити, що валюта балансу (активів і пасивів) за 2019-2023 рр. суттєво зросла, а саме: на 56077 тис. грн. або на 25,4%. Також за цей період відбулося зростання власного капіталу підприємства із 123562 тис. грн. у 2019 р. до 143187 тис. грн. у 2023 р., тобто на 19625 тис. грн. (15,9%).

Отже, аналіз фінансово-економічних показників підприємства за 2019-2023 рр. показав, що в процесі здійснення своєї діяльності – виконання робіт з будівництва доріг – підприємство є прибутковим, але чистий дохід, валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності та чистий прибуток мали тенденцію зниження. Проте валюта балансу та власний капітал навіть в умовах війни мали позитивну тенденцією зростання.

Проаналізуємо у табл. 3.3 склад активів за 2019-2023 роки у табл. 2.10 на основі даних фінансової звітності підприємства, наведених у Додатку В.

Таблиця 3.3 – Динаміка складу активів та пасивів ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Статті пасивів	Рік					Відхилення 2023 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	2022	2023	(+,-)	%
I. Необоротні активи	145024	156680	174624	136955	155461	10437	7,2
II. Оборотні активи	76151	81566	62592	60950	121722	45571	59,8
Баланс	221175	238246	237216	197905	277183	56008	25,3
I. Власний капітал	123562	139219	151113	120984	143187	19625	15,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4468	2849	885	885	3107	-1361	-30,5
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	93145	96178	85218	76036	130958	37813	40,6
Баланс	221175	238246	237216	197905	277252	56077	25,4

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства (Додаток В) [24]

З табл. 3.3 бачимо, що необоротні активи підприємства мали нестійку тенденцію, а саме: з 2019 р. по 2021 р. вони поступово зростали, а за роки 2022-2023 рр. – знизилися. Оборотні активи зростали з 2019 р. по 2020 р., потім з 2020 р. по 2022 р. вони зменшилися, а у 2023 р. мали суттєво зросли (майже у 2 рази), що є позитивною тенденцією. Загальне зростання активів за 5 років склало 56008 тис. грн. Найбільшу питому вагу у структурі активів займають необоротні активи, а саме: 65,6% у 2019 р. та 56,1% у 2023 р.

Пасиви підприємства складаються з власного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, поточних зобов'язань і забезпечень. На протязі 2019-2023 рр. пасиви збільшилися на 56077 тис. грн. (25,4%) за рахунок:

- зростання власного капіталу на 19625 тис. грн.;
- зниження довгострокових зобов'язань і забезпечень на 1361 тис. грн.;
- зростання поточних зобов'язань і забезпечень 37813 тис. грн.

Що стосується структури пасивів, то найбільшу питому вагу займає власний капітал підприємства, який у 2023 р. складав 51,6% (рис. 3.1).

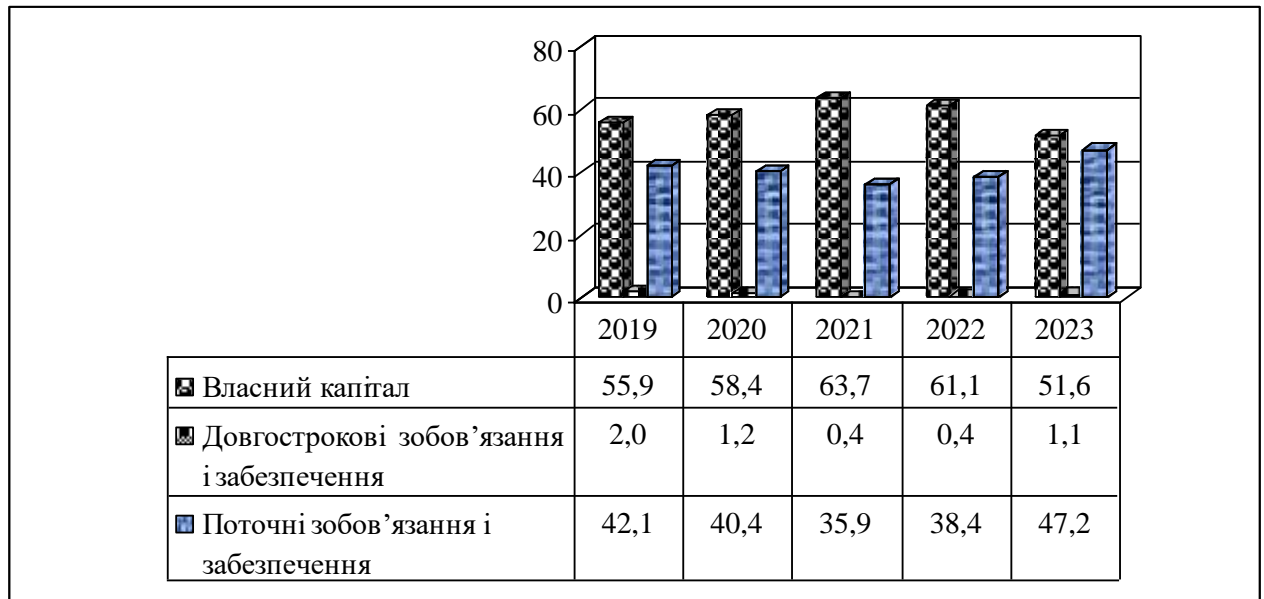

Рисунок 3.1 – Структура пасивів ДП «Сумський Облавтодор» (%)

Як бачимо із рис. 3.1, питома вага поточних зобов'язань і забезпечень пасиві підприємства у 2023 р. становила 47,2%. Довгострокові зобов'язання і забезпечення у структурі пасивів займають найменшу питому вагу, яка за останні 5 років знизилася із 2% у 2019 р. до 1,1% у 2023 р. Негативною тенденцією було зниження питомої ваги власного капіталу із 55,9% у 2019 р. до 51,6% у 2023 р. та зростання питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечень із 42,1% у 2019 р. до 47,2% у 2023 р.

Отже, аналіз складу та структури балансу ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр. показав позитивну тенденцію зростання активів та пасивів. У структурі активів у 2023 році переважають необоротні активи – 56,1%, а у структурі пасивів найбільшу питому вагу складає власний капітал – 51,6%.

Таким чином, аналіз основних фінансових показників ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 роки показав, що навіть в умовах війни діяльність підприємства була прибутковою та рентабельною. Позитивною тенденцією за 5 років було зростання валюти балансу і власного капіталу. Проте питома вага власного капіталу знизилася, а питома вага поточних зобов'язань і забезпечень зросла, що є небажаними тенденціями у діяльності підприємства.

4. Аналіз процесу управління фінансовими ризиками підприємства

Сьогодні в сучасних реаліях війни та фінансової нестабільності ефективність роботи підприємства суттєво залежить від рівня ризикованості.

Розглянемо управління фінансовими ризиками ДП «Сумський Облавтодор», які впливають на його діяльність, а також заходи їх мінімізації. У табл. 4.1 наведений ступінь впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства..

Таблиця 4.1 – Вплив фінансових ризиків на діяльність ДП «Сумський Облавтодор»

Вид фінансового ризику	Вплив фінансового ризику на діяльність підприємства
1. Ризик зниження фінансової стійкості	Досить значний
2. Ризик незбалансованої ліквідності	Досить значний
3. Кредитний ризик	Значний
4. Інвестиційний ризик	Незначний
5. Ціновий ризик	Значний
6. Податковий ризик	Носить постійний характер
7. Інфляційний ризик	Носить постійний характер

Джерело: складено за даними внутрішньої звітності ДП «Сумський Облавтодор»

Проаналізуємо далі методи оцінки та виявлення наведених у табл. 4.1 фінансових підприємства.

1. Ризик зниження фінансової стійкості. Для виявлення даного виду ризику проаналізуємо абсолютні та відносні показники фінансової стійкості підприємства за 2019-2023 рр. Спочатку проаналізуємо абсолютні показники фінансової стійкості підприємства, у складі яких виділімо: групу показників наявності джерел формування запасів та групу показників забезпеченості запасів джерелами формування, а потім визначимо тип фінансової стійкості.

Розрахунок типу фінансової стійкості підприємства за 2019-2023 рр. наведено у табл. 4.2 за формулами із таблиць 2.1-2.2 та Додатку В.

Таблиця 4.2 – Динаміка абсолютних показників фінансової стійкості ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Показник	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
1. Джерела формування власних коштів	123562	139219	151113	120984	143187
2. Необоротні активи	145024	156680	174624	136955	155461
3. Наявність власних оборотних коштів (ВОК) (р. 1 – р. 2)	-21462	-17461	-23511	-15971	-12274
4. Довгострокові позикові кошти	4468	2849	885	885	3107
5. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових джерел формування оборотних коштів (р. 3 + р. 4)	-16994	-14612	-22626	-15086	-9167
6. Короткострокові кредити і позикові кошти	1578	1578	0	0	6505
7. Загальний обсяг основних джерел коштів (р. 5 + р. 6)	-15416	-13034	-22626	-15086	-2662
8. Загальна сума запасів	45997	54825	42460	39650	106188
9. Надлишок (нестача) власних оборотних коштів (ВОК) (ряд 3- ряд 8)	-67459	-72286	-65971	-55621	-118462
10. Надлишок (нестача) власних оборотних коштів і довгострокових позикових коштів, необхідних для формування запасів і покриття витрат (ряд 5- ряд 8)	-62991	-69437	-65086	-54736	-115355
11. Надлишок(нестача) загального розміру основних коштів для формування запасів і покриття витрат (ряд 7 - ряд 8)	-61413	-67859	-65086	-54736	-108850
12. Тривимірний показник типу фінансової стійкості, $\bar{S} = \{S(\text{ряд}9), S(\text{ряд}10), S(\text{ряд}11)\}$	(0,0,0)	(0,0,0)	(0,0,0)	(0,0,0)	(0,0,0)
13. Тип фінансової стійкості	кризовий	кризовий	кризовий	кризовий	кризовий

Джерело: складено автором на основі таблиць 2.1-2.2 та Додатку В.

З табл. 4.2 бачимо, що фінансова стійкість ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр. відноситься до кризової, а це означає, що підприємство повністю залежить від позикових джерел фінансування.

Фінансова стійкість – можливість підприємства задовольняти платіжні вимоги постачальників, повертати позики. Відносні показники забезпечення фінансової стабільності підприємства за 2019-2023 р. наведені у табл. 4.3.

Таблиця 4.3 – Показники фінансової стійкості ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр.

Показники	Рік					Відхилення 2023 р. до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
1. Коефіцієнт автономії	0,559	0,584	0,637	0,611	0,516	-0,042
2. Коефіцієнт фінансування	0,790	0,711	0,570	0,636	0,936	0,146
3. Коефіцієнт фінансової стійкості	1,266	1,406	1,755	1,573	1,068	-0,198
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,210	0,289	0,430	0,364	0,064	-0,146
5. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	-0,282	-0,214	-0,376	-0,262	-0,101	0,181

Джерело: складено автором на основі табл. 2.3 та Додатку В.

Проаналізуємо показники платоспроможності, наведені у табл. 4.3. Коефіцієнт автономії характеризує можливість підприємства виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, його незалежність від позикових активів. Практикою встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення становить 0,5. Чим більше коефіцієнт підприємства, тим менша його залежність від зовнішніх джерел. Як бачимо з табл. 4.3, коефіцієнт автономії відповідав нормативу ($>0,5$).

Коефіцієнт фінансування показує, скільки позикових коштів залучило підприємство на 1 грн вкладених в активи власних коштів. Нормальним є рівень, коли цей показник менший від 1. Значення коефіцієнта фінансування ДП «Сумський Облавтодор» у 2023 р. складало 0,936, а це означає, що на 1 грн власного капіталу підприємством сформовано 0,936 грн. зобов'язань.

Коефіцієнт фінансової стійкості, який показує співвідношення власного капіталу і довгострокових зобов'язань до валюти балансу, відповідав нормативу на протязі п'яти останніх років та у 2023 р. склав 1,068, що нижчі на 0,198 порівняно із 2019 р., але відповідає нормативу (> 1).

Коефіцієнт маневреності власного капіталу підприємства за 5 років відповідав нормативу та мав тенденцію зниження. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними засобами у 2019-2023 рр. був від'ємним, що свідчить про залежність підприємства від позикових коштів.

Розраховані відносні показники фінансової стійкості за 2019-2023 рр. показують зниження фінансової стійкості підприємства і недостатність власного оборотного капіталу. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості виявив кризовий тип фінансової стійкості, а це означає, що зниження фінансової стійкості для підприємства є досить значним.

Тому менеджери ДП «Сумський Облавтодор» для мінімізації ризику зниження фінансової стійкості планують прибутки та непередбачувані витрати, які виникають в процесі операційної діяльності. З метою зниження операційних витрат застосовують такі заходи, як: нормування витрат енергоресурсів, економне використання матеріальних ресурсів.

2. Ризик незбалансованої ліквідності.

Ризик незбалансованої ліквідності пов'язують з ймовірністю того, що підприємство не зможе своєчасно виконати свої зобов'язання. Для виявлення цього ризику у табл. 4.4 розраховані показники ліквідності, тобто здатність підприємства погашати свої зобов'язання за рахунок наявних активів.

Таблиця 4.4 – Показники ліквідності за 2019-2023 рр.

Показники	Рік					Відхилення 2023р. до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
1.Коефіцієнт покриття	0,818	0,848	0,734	0,802	0,930	0,112
2.Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,324	0,278	0,236	0,280	0,119	-0,205
3.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,214	0,146	0,070	0,109	0,002	-0,212
4.Чистий оборотний капітал	-16994	-14612	-22626	-15086	-9236	7758

Джерело: складено автором на основі табл. 2.4 та Додатку В.

Як бачимо з табл. 4.4, коефіцієнт покриття (поточної ліквідності), який показує достатність обігових коштів для погашення боргів, на протязі 2019-

2023 рр. не відповідав нормативному значенню (>1), але починаючи із 2021 р. спостерігається позитивна тенденція його зростання до 0,93 у 2023 р.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. Цей показник не відповідав нормативу (0,5-1,0) у 2019-2023 рр. та знизився на 0,205.

Також коефіцієнт абсолютної ліквідності, який характеризує готовність негайно ліквідувати короткострокову заборгованість, відповідав нормативу (0,2-0,5) лише у 2021 р. та за останні 5 років знизився на 0,212.

Чистий оборотний капітал підприємства у 2019-2023 рр. був від'ємним, проте він збільшився на 7758 тис. грн. та у 2023 р. складав -9236 тис. грн. Відсутність чистого оборотного капіталу (активів, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань) означає нездатність підприємства сплачувати поточні борги.

Розраховані показники ліквідності ДП «Сумський Облавтодор» показують зниження ліквідності за 2019-2022 рр. та нездатність підприємства своєчасно погашати зобов'язання за рахунок поточних активів, відповідати за зобов'язання, негайно ліквідувати короткострокову заборгованість.

Отже, ризик незбалансованої ліквідності ДП «Сумський Облавтодор» є досить значним. Для мінімізації цього ризику менеджери здійснюють:

- оптимізацію структури розміщення оборотного капіталу (зменшення низько-ліквідних оборотних засобів, запасів, незавершеного виробництва);
- здачу в оренду основних фондів, які не повністю використовуються у виробничому процесі.

3. Кредитний ризик загрожує ДП «Сумський Облавтодор» у разі надання товарного чи комерційного кредиту покупцям. Формою його вираження є ризик неплатежу за надані у кредит послуги. Для запобігання цьому підприємство використовує в якості форми розрахунку попередню оплату (авансовий платіж).

Аналіз питомої ваги кредиторської заборгованості у структурі активів підприємства за 2019-2023 рр. показав її зростання із 21,2% у 2019 р. до 35,3% у 2023 р., що є негативною тенденцією (табл. 4.3).

Таблиця 4.3 – Динаміка кредиторської заборгованості у структурі активів ДП «Сумський Облавтодор» за 2013-2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р. (+,-)
	2019	2020	2021	2022	2023	
Кредиторська заборгованість за роботи, тис. грн.	46896	21208	48816	39682	98338	51442
Активи, тис. грн.	221175	238246	237216	197905	277252	56077
Частка залучених ресурсів у активах, %	21,2	8,9	20,6	20,1	35,5	14,3

Джерело: складено автором на основі табл. 2.3 та Додатку В.

У зв'язку із тенденцією зростання частки кредиторської заборгованості, що формує джерела фінансування активів (табл. 4.2), менеджерам необхідно приділяти більш уваги відносинам з кредиторами.

Отже, вплив кредитного ризику на діяльність підприємства є значним. Для мінімізації кредитного ризику фахівці застосовують такі заходи, як: вибір надійного фінансового партнера, лімітування витрат.

4. Інвестиційний ризик.

Інвестиційний ризик виникає на підприємстві в процесі здійснення інвестиційної діяльності. Керівництво ДП «Сумський Облавтодор», розглядаючи інвестиційні проекти, приймають рішення про їх доцільність на основі розрахунку: чистого грошового потоку від проекту; вартості реалізації проекту; корисності результату проекту; ризику реалізації проекту.

Наразі ДП «Сумський Облавтодор» не приймає участі у інвестиційних проектах, а займається експлуатаційною діяльністю будівельних доріг. Тому вплив інвестиційний ризику на діяльність підприємства є незначним.

5. Ціновий ризик. ДП «Сумський Облавтодор» тією чи іншою мірою має справу з ціновими ризиками. Цінові ризики виникають у зв'язку з тим, що зміна ринкової ціни на будівельні роботи призводить до зміни вартості балансу. Керівництво і фахівці підприємства здійснюють ціноутворення на будівельні роботи відповідно до чинного законодавства.

Сьогодні в умовах війни вплив цінового ризику на діяльність підприємства є значним. Тому з метою мінімізації цього ризику менеджери проводять: моніторинг цін конкурентів, досліджують цінову політику конкурентів, виявляють сильні і слабкі сторони ціновій політиці конкурентів.

6. Податковий ризик відображає певну невизначеність, що присутня в діяльності підприємства стосовно стабільності податкової політики.

Для ДП «Сумський Облавтодор» податковий ризик є можливим й носить постійний характер. Можливими наслідками цього ризику є: введення нових податків та обов'язкових платежів, збільшення ставок оподаткування.

Захист від податкового ризику у ДП «Сумський Облавтодор» включає:

- вибір системи оподаткування з позицій мінімізації податкових платежів, визначення рівня податкового навантаження на підприємство;
- аналіз співвідношення сплачуваних податків та доходів,
- пошук можливостей відстрочення податкових платежів законним шляхом на максимально тривалий термін;
- достовірний і прозорий облік, аналіз і контроль фінансової діяльності.

7. Інфляційний ризик. В умовах війни інфляційний ризик для ДП «Сумський Облавтодор» носить постійний характер і для нього характерні:

- можливість зниження вартості матеріальних активів (основні кошти, запаси товарно-матеріальних цінностей);
- можливість зниження реальної вартості грошових та інших фінансових активів (дебіторської заборгованості, нерозподіленого прибутку);
- «падіння» реального рівня майбутніх доходів підприємства.

Таким чином, аналіз управління фінансовими ризиками, які виникають в процесі фінансово-господарської діяльності ДП «Сумський Облавтодор»

показав, що його основними фінансовими ризиками є: ризик зниження фінансової стійкості, ризик незбалансованої ліквідності, кредитний ризик, ціновий ризик. Інвестиційний ризик є незначним, оскільки сьогодні підприємство не приймає участі у інвестиційних проектах. Податковий та інфляційний ризики є можливими та носять постійний характер.

5. Розробка заходів удосконалення процесу управління фінансовими ризиками на ДП «Сумський Облавтодор»

Управління фінансовими ризиками підприємства передбачає розробку та впровадження заходів щодо мінімізації певних видів фінансового ризику.

Розробимо наступні заходи удосконалення управління фінансовими ризиками для ДП «Сумський Облавтодор».

1. Оптимізація джерел формування фінансових ресурсів підприємства.

Головними цілями оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства є забезпечення фінансової стійкості у майбутньому. Джерелами формування фінансових ресурсів є власні та залучені кошти.

З метою мінімізації ризику зниження фінансової стійкості, який виявився для ДП «Сумський Облавтодор» досить значним, необхідно сформувати таку структуру фінансових ресурсів, яка забезпечить зростання фінансової стійкості, що мінімізує ризик зниження фінансової стійкості.

У табл. 5.1 наведена динаміка складу власних джерел формування фінансових ресурсів підприємства за останні 5 років.

Таблиця 5.1 – Динаміка власних джерел формування фінансових ресурсів ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Фінансовий ресурс	Роки					Відхилення 2023р.до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Амортизація	6941	7408	9276	8716	8290	1349
Статутний капітал	34920	34920	34920	34920	34920	0
Дохід від реалізації робіт	578374	686145	408123	292459	367298	-211076
Чистий прибуток	6520	17383	353	423	251	-6269
Всього:	626755	745856	452672	336518	410759	-215996

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства (Додаток В) [24]

З табл. 5.1 бачимо, що власні фінансові ресурси підприємства складаються з амортизаційних відрахувань, статутного капіталу, доходу від

реалізації продукції та чистого прибутку. Загальна величина власних фінансових ресурсів 2019-2023 рр. знизилася на 215996 тис. грн. за рахунок:

- зростання амортизації на 1349 тис. грн.;
- зниження доходу від реалізації робіт та послуг на 211079 тис. грн.;
- зниження чистого прибутку на 211079 тис. грн.

Отже, власні фінансові ресурси ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр. мали суттєвого знизилася, що є негативною тенденцією.

Слід зауважити, що власні фінансові ресурси підприємства у 2023 р. складаються на: 89% із доходу від реалізації робіт та послуг, 9% із статутного капіталу, 2% – це амортизація та чистий прибуток (табл. 5.1).

Проаналізуємо у табл. 5.2 залучені джерела формування фінансових ресурсів підприємства за 2019-2023 рр.

Таблиця 5.2 – Динаміка складу залучених джерел формування фінансових ресурсів ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Фінансовий ресурс	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Короткострокові кредити банків	1578	1578	0	0	6506	4928
Кредиторська заборгованість за роботи та послуги	46896	21208	48816	39682	98338	51442
Всього:	48474	22786	48816	39682	104844	56370

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства (Додаток В) [24]

Як бачимо з табл. 5.2, залучені фінансові ресурси складаються із короткострокових кредитів банків та кредиторської заборгованість за роботи та послуги. Загальна величина залучених фінансових ресурсів підприємства за 2019-2023 рр. зросла на 51442 тис. грн. в основному за рахунок зростання кредиторської заборгованість за роботи та послуги.

Найбільшу питому вагу залучених фінансових ресурсів на протязі останніх 5 років складала кредиторська заборгованість за роботи і послуги: 97% у 2019 р., 93% у 2020 р., 100% у 2021-2022 рр. та 94% у 2023 р. Питома

вага короткострокових кредитів банків підприємства відповідно змінювалася від 0% у 2021-2022 р. до 6% у 2023 р.

Далі у табл. 5.3 розглянемо власні і залучені фінансові ресурси підприємства за 2019-2023 роки.

Таблиця 5.3 – Динаміка складу власних і залучених фінансових ресурсів ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Фінансові ресурси	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Власні	626755	745856	452672	336518	410759	-215996
Залучені	48474	22786	48816	39682	104844	56370
Всього:	675229	768642	501488	376200	515603	-159626

Джерело: складено автором на основі табл. 5.1 і табл. 5.2.

З табл. 5.3 бачимо, що загальні власні і залучені фінансові ресурси за 2019-2023 рр. знизилися на 159626 тис. грн. за рахунок зниження власних фінансових ресурсів на 215996 тис. грн. та зростання залучених фінансових ресурсів на 56370 тис. грн.

У табл. 5.4 наведена структура власних і залучених фінансових підприємства за 2019-2023 рр.

Таблиця 5.4 – Динаміка структури власних і залучених фінансових ресурсів ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр.,%

Фінансові ресурси	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Власні	92,8	97,0	90,3	89,5	79,7	-13,2
Залучені	7,2	3,0	9,7	10,5	20,3	13,2
Всього:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

Джерело: складено автором на основі табл. 5.1 і табл. 5.2.

З табл. 5.4 бачимо, що питома вага власних фінансових ресурсів підприємства у 2023 р. становила 79,7%, що на 13,2% менші, ніж у 2019 р. Питома вага залучених фінансових ресурсів підприємства відповідно зроста на 13,2%. Отже, діяльність ДП «Сумський Облавтодор» переважно базується на власних фінансових ресурсах.

Таким чином, аналіз динаміки складу та структури формування фінансових ресурсів ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр. показав, що фінансові ресурси підприємства продемонстрували негативну тенденцію зниження. У 2023 р. власні фінансові ресурси склали основну частину (79,7%) структури усіх фінансових ресурсів і 89% з них – дохід від реалізації робіт. Залучені фінансові ресурси склали 20,3% (2023 р.) у структурі усіх фінансових ресурсів, з них 94% – кредиторська заборгованість за роботи і послуги, а 6% – короткострокові кредити банків.

З метою удосконалення оптимізації джерел формування фінансових ресурсів для ДП «Сумський Облавтодор» можна розглянути такий захід, як рефінансування дебіторської заборгованості.

Рефінансування дебіторської заборгованості – форма реструктуризації активів, яка полягає в переведенні дебіторської заборгованості у ліквідні форми оборотних активів (короткострокові фінансові вкладення, грошові кошти), що сприятиме оптимізації фінансових ресурсів, а також мінімізації ризику зниження фінансової стійкості та ризику незбалансованої ліквідності, які сьогодні є досить значними для ДП «Сумський Облавтодор».

Аналіз фінансової звітності підприємства показав, що дебіторська заборгованість зростає із 4904 тис. грн. у 2019 р. до 6685 тис. грн. у 2023 р. Така велика дебіторська заборгованість потребує рефінансування, оскільки на підприємстві спостерігається негативна тенденція зниження фінансових ресурсів. Вважаємо, що підприємству можна застосувати таку форму рефінансування дебіторської заборгованості, як факторинг.

Факторинг є фінансовою операцією, за якої підприємство-продавець передає право отримання грошей за платіжними документами за послуги (продукцію) банку, що «дозволяє підприємству рефінансувати більшу частину дебіторської заборгованості щодо надання споживачу кредиту в короткі терміни, скоротивши тим період фінансового циклу» [25, с. 171].

Переваги факторингу для ДП «Сумський Облавтодор» – це:

– збільшення клієнтів у разі надання відстрочення платежу (кредиту);

- отримання додаткового прибутку за рахунок зростання обсягів робіт;
- можливість переведення дебіторської заборгованості у кошти;
- підвищення показників фінансової стійкості та ліквідності.

Тому у подальшій діяльності ДП «Сумський Облавтодор» необхідно застосовувати таку форму рефінансування дебіторської заборгованості як факторинг у вигляді використання кредиту, що дасть підприємству отримати додаткове джерело фінансування – грошові кошти – та зменшити ризик зниження фінансової стійкості та ризик незбалансованої ліквідності, а також більш ефективно використовувати наявні фінансові ресурси підприємства.

Удосконаленню оптимізації джерел формування фінансових ресурсів на ДП «Сумський Облавтодор» також сприятимуть такі заходи, як:

- зниження витрат за рахунок впровадження інноваційних технологій;
- підвищення управління фінансовими ресурсами та їх моніторингу.

Отже, наведені заходи оптимізації джерел формування фінансових ресурсів для ДП «Сумський Облавтодор» сприятимуть стабільної діяльності та розвитку підприємства у майбутньому, мінімізації ризику зниження фінансової стійкості та ризику незбалансованої ліквідності.

2. Заходи внутрішнього страхування фінансових ризиків.

Важливу роль в управлінні фінансовими ризиками на підприємстві відіграють заходи внутрішнього страхування, що передбачають формування певних страхових фондів для забезпечення негативних наслідків в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності.

Під внутрішнім страхуванням розуміють створення резервних фондів коштів із метою фінансового покриття потенційних збитків (негативних фінансових результатів, додаткових витрат, фінансових ресурсів). Внутрішнє самострахування є децентралізованим фондом страхового відшкодування. Для цього за рахунок певних відрахувань створюється спеціалізований фонд грошових коштів на для покриття фінансових ризиків.

З метою мінімізації фінансових ризиків ДП «Сумський Облавтодор» розроблена система заходів внутрішнього страхування на наведена рис. 5.1.

Рисунок 5.1 – Заходи внутрішнього страхування фінансових ризиків для ДП «Сумський Облавтодор» [складено автором]

Отже, для нейтралізації фінансових ризиків менеджерам та фахівцям ДП «Сумський Облавтодор» необхідно розробити заходи внутрішнього страхування фінансових ризиків за напрямками:

- резервування частини фінансових ресурсів для подолання негативних фінансових наслідків;

- забезпечення компенсації можливих фінансових збитків за рахунок формування системи отримання додаткового доходу за ризиковими операціями понад рівень, який можуть дати неризикові фінансові операції;

– при укладанні кредитних угод з контрагентами необхідно включати штрафні санкції, які повинні компенсувати збитки підприємства.

Реалізація зазначених заходів передбачає:

- формування страхового фонду за вимогами чинного законодавства;
- формування цільових резервних фондів при фінансовому плануванні;
- використання частини прибутку для ліквідації негативних наслідків фінансових ризиків;
- використання системи фінансових санкцій із контрагентами за несвоєчасні платежі: штрафи, неустойки, пені.

Слід зауважити, що менеджерам ДП «Сумський Облавтодор» необхідно використовувати систему фінансових санкцій із контрагентами за несвоєчасні платежі. Використання системи фінансових санкцій полягає в розрахунку і включенні до умов контрактів з контрагентами необхідної компенсації фінансових втрат із контрагентами за несвоєчасні платежі – штрафів, пені, неустойок та інших фінансових санкцій у випадку порушення ними зобов'язань. При чому рівень штрафних санкцій повинен в повній мірі компенсувати фінансові втрати підприємства в зв'язку з недоотриманням запланованого доходу, інфляцією, зниженням вартості грошей у часі тощо.

Рекомендовані заходи щодо внутрішнього страхування фінансових ризиків для ДП «Сумський Облавтодор» сприятимуть мінімізації фінансових ризиків, підвищенню фінансової стійкості, ліквідності і економічної безпеки підприємства, що є вкрай важливим в сучасних реаліях війни.

ВИСНОВКИ

Розглянуті в роботі теоретичні, методичні та практичні аспекти щодо управління фінансовими ризиками на підприємстві дають можливість зробити наступні висновки.

Сьогодні в умовах повномасштабної війни фінансова діяльність підприємства пов'язана з великою кількістю ризиків, а ступінь впливу кожного з них на його кінцеві результати достатньо висока та непередбачена.

В роботі на основі вивчення різних наукових підходів щодо дефініції «фінансовий ризик», сформульоване власне визначення: фінансовий ризик – економічна категорія, яка виникає в процесі діяльності підприємства та відображає ймовірність недоотримання прибутку і втрати фінансових ресурсів у майбутньому в умовах певної невизначеності.

Основними видами фінансового ризику є ризик зниження фінансової стійкості, ризик незбалансованої ліквідності, кредитний ризик, інфляційний ризик, податковий ризик, ціновий ризик, інвестиційний ризик. Управління фінансовими ризиками спрямоване на забезпечення підприємства достатніми фінансовими ресурсами для виконання зобов'язань та розвитку фінансово-господарської діяльності, на захищеність інтересів від впливу несприятливих загроз та підвищення його фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Використання в управлінні ризиками фінансових нормативів допомагає мінімізувати фінансові ризики. Найбільш поширеним методом оцінювання фінансового ризику є нормативний метод, який основний на розрахунку фінансових коефіцієнтів фінансової стійкості, ліквідності, заборгованості, покриття тощо.

Робота виконана на матеріалах ДП «Сумський Облавтодор». Аналіз фінансово-економічних показників підприємства за 2019-2023 рр. показав, що навіть в умовах війни основна діяльність підприємства – виконання робіт з будівництва – була прибутковою і рентабельною. Позитивною тенденцією

за останні 5 років було зростання валюти балансу і власного капіталу. Проте питома вага власного капіталу знизилася, а питома вага поточних зобов'язань і забезпечень зросла, що є небажаними тенденціями для підприємства.

Сьогодні в сучасних реаліях війни та нестабільності ефективність роботи підприємства залежить від рівня фінансових ризиків. Основними фінансовими ризиками ДП «Сумський Облавтодор» є: ризик зниження фінансової стійкості, ризик незбалансованої ліквідності, кредитний ризик, ціновий ризик. Вплив цих фінансових ризиків на діяльність підприємства є досить значним. Інвестиційний ризик є незначним, оскільки підприємство не приймає участі у інвестиційних проектах. Податковий та інфляційний ризики є можливими та носять постійний характер.

Аналіз показників фінансової стійкості підприємства показав зниження фінансової стійкості, недостатність власного оборотного капіталу та виявив кризовий тип фінансової стійкості на протязі 2019-2023 рр. Для мінімізації ризику зниження фінансової стійкості менеджери та фахівці ДП «Сумський Облавтодор» планують прибутки та непередбачувані витрати, які виникають в процесі операційної діяльності. З метою зниження операційних витрат застосовують такі заходи, як: нормування витрат енергоресурсів, економне використання матеріальних ресурсів.

Для мінімізації ризику незбалансованої ліквідності на ДП «Сумський Облавтодор» менеджери здійснюють оптимізацію структури розміщення оборотного капіталу, здачу в оренду основних фондів, які не повністю використовуються. Для уникнення кредитного ризику фахівці застосовують такі заходи, як: вибір надійного фінансового партнера, лімітування витрат. З метою мінімізації цінового ризику на підприємстві проводять: моніторинг цін конкурентів, досліджують їх цінову політику, виявляють сильні і слабкі сторони ціновій політиці конкурентів. Захист від податкового ризику на підприємстві включає, в основному, вибір системи оподаткування з позицій мінімізації податкових платежів, визначення рівня податкового навантаження на підприємство.

З метою удосконалення управління фінансовими ризиками в роботі для ДП «Сумський Облавтодор» розроблено заходи щодо оптимізації джерел формування фінансових ресурсів. Головними цілями оптимізації структури фінансових ресурсів є забезпечення фінансової стійкості на підприємстві у майбутньому. Аналіз складу і структури фінансових ресурсів за 2019-2023 рр. показав, що фінансові ресурси, які складаються із власних та залучених коштів, продемонстрували негативну тенденцію зниження.

З метою удосконалення оптимізації джерел формування фінансових ресурсів для ДП «Сумський Облавтодор» розглянуто такий захід, як рефінансування дебіторської заборгованості – форма реструктуризації активів, що полягає в переведенні дебіторської заборгованості у ліквідні форми оборотних активів. Підприємству рекомендовано застосовувати таку форму рефінансування дебіторської заборгованості, як факторинг. Переваги факторингу для ДП «Сумський Облавтодор» полягатимуть у можливості переведення дебіторської заборгованості у грошові кошти, що сприятиме підвищенню показників фінансової стійкості і ліквідності. Удосконаленню оптимізації фінансових ресурсів на ДП «Сумський Облавтодор» також сприятимуть такі заходи, як зниження витрат за рахунок впровадження інноваційних технологій, моніторинг фінансових ресурсів.

З метою мінімізації фінансових ризиків ДП «Сумський Облавтодор» розроблені заходи внутрішнього страхування, які передбачають для підприємства формування страхового фонду за вимогами законодавства, створення цільових резервних фондів, забезпечення компенсації можливих фінансових збитків за рахунок формування системи отримання додаткового доходу за ризиковими операціями.

Таким чином, запропоновані заходи оптимізації фінансових ресурсів та заходи внутрішнього страхування для ДП «Сумський Облавтодор» спрямовані на мінімізацію фінансових ризиків підприємства з метою покращення показників фінансової стійкості, ліквідності, доходності, прибутковості, що сприятиме розвитку підприємства у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. Вип. 3. С.43-49
2. Горячий Ю., Андрійченко Ж. Сутність поняття «фінансовий ризик» підприємства. Riga: Baltic International Academy. 27.12.2018. Р. 83-86. URL: [https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/Ryga_07_12_2018/Ryga18\(15\).pdf](https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/Ryga_07_12_2018/Ryga18(15).pdf) (дата звернення: 20.03.2024).
3. Дерменджі Д. Ф. Визначення сутності фінансових ризиків та основних методів їх оцінки в умовах економічної нестабільності. *Економіка та управління підприємством*. 2019. Випуск 25. С. 71-74.
4. Даниленко А. І. Фінансові ризики: їх сутність та оцінювання на підприємствах України. *Фінанси України*. 2020. №3. С. 7-22. URL: http://finukr.org.ua/docs/FU_20_03_007_uk.pdf (дата звернення: 28.03.2024).
5. Литвинова К.В., Гораль Л.Т. Управління фінансовими ризиками через їх оцінювання при випуску поліграфічної продукції. *Економічні науки. Молодий вчений*. №12 (112). грудень, 2022 р. С. 99-103.
6. Нечипоренко А. В. Особливості управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін. *Фінанси, грошовий обіг, кредит*. 2023. Випуск № 56. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44939/1/A_Nechyporenko_EVU_56_FEU.pdf (дата звернення: 08.04.2024).
7. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. Гроші, фінанси і кредит. 2020. Вип. 43. С. 387-391.
8. Томашук І.В., Томашук І.О. Управління фінансовими ризиками як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. Фінанси, банківська справа та страхування. 2022. Випуск № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1400/1350> (дата звернення: 15.04.2024).

9. Костенко Ю. О., Короленко О. Б., Гузь М. М. Аналіз фінансової стійкості в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Випуск № 43, 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758> (дата звернення: 20.04.2024).

10. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03. 2022 №2120 URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkov-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77303.html> (дата звернення: 22.04.2024).

11. Кирильчук М. Податкові послаблення під час воєнного стану: що передбачає прийнятий Закон. *Ліга Закон*. 2022. URL: https://buh.ligazakon.net/news/209993_podatkov-poslablennya-na-chas-vonnogo-stanu-shcho-peredbacha-priyuniaty-zakon (дата звернення: 22.04.2024).

12. Лошенко О. В., Маровина Т. О. Ризики ведення бізнесу в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. Категорія «Б» 2023. № 2. URL: <http://rps.chteiknteu.cv.ua:8585/jspui/bitstream/123456789/1427/1/Ризики%20ведення%20бізнесу%20в%20умовах%20воєнного%20стану%20та%20шляхи%20їх%20подолання.pdf> (дата звернення: 27.04.2024).

13. Фінансові ризики ведення бізнесу в Україні: сектор нефінансових корпорацій : колективна наукова доповідь за ред. д.е.н. В.В. Зимовця, НАН України, ДУ«Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2022. 260 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/309.pdf>. <http://ief.org.ua/docs/sr/309.pdf> (дата звернення: 27.04.2024).

14. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1460/1/Навч%20посібник%20УФР%202027_10_2020.pdf (дата звернення: 30.04.2024).

15. Ліснічук О. А., Нестерчук Т. А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. Випуск №18.

2019. С. 454-462. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/63.pdf (дата звернення: 03.05.2024).

16. Вівчар О. Й., Кос Т. Ю. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. №4 (116). 2023. С. 115-119.

17. Гуріна О. В., Корнева Н. О. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Миколаїв: 2022. 359 URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1100/1/ГурінаКорнева_УпрФінРизиками.pdf (дата звернення: 03.05.2024).

18. Паянок Т. М. Загальна оцінка фінансового стану підприємства: теоретичні та практичні підходи. *Економіка та держава*. 2020. №12. С. 88-94. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2020/18.pdf (дата звернення: 07.05.2024).

19. Белоусова С. В. Механізм управління фінансовими ризиками промислових підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3 (19). С. 277–293.

20. Волошина-Сідей В.В. Аналіз оцінки ризиків як інструмент сталого розвитку підприємництва в умовах глобальних . *Приазовський економічний вісник*. Випуск 2(25) 2021. С. 72-76.

21. Зоріна О.А. Методи аналізу фінансових ризиків. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку контролю і аналізу*. 2020. № 2(20). С. 221–229

22. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонував уряд та як виживає бізнес. BBC. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453> (дата звернення: 08.05.2024).

23. Офіційний сайт YouControl. Сумський Облавтодор Відкритого товариства «Державна акціонерна компанія автомобільні дороги України» 31931024. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/31931024/ (дата звернення: 08.05.2024).

24. Офіційний сайт Опендатобот. ДП «Сумський Облавтодор» ВАТ «ДАК «автомобільні дороги України». Код ЄДРПОУ: 31931024. 11 травня 2024. URL: <https://opendatabot.ua/c/31931024> (дата звернення: 10.05.2024).

25. Черняєв О. С., Ігнатенко Н. В., Виноградня В. М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю та платоспроможністю організації *Техніка і наука сьогодні*. Серія: право, економіка, педагогіка, техніка. №3(17). 2023. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/4128/4150> (дата звернення: 10.05.2024).

26. Хома І. Б. Управління фінансовими ризиками в умовах війни. *Причорноморські економічні студії*. Серія: Економіка та управління національним господарством. 2023 Випуск 84. С 47-51. URL: http://bses.in.ua/journals/2023/84_2023/9.pdf (дата звернення: 12.05.2024).

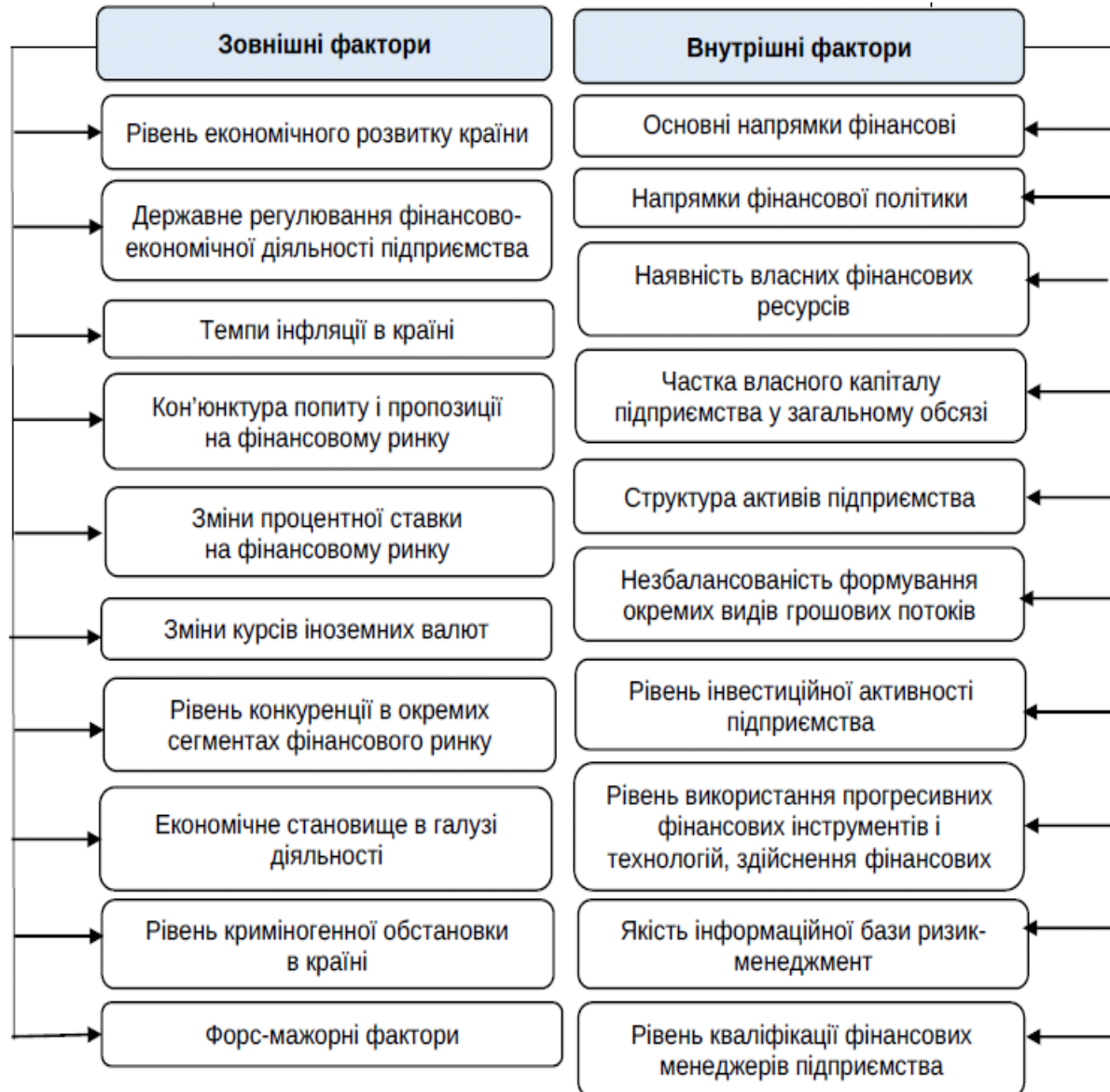
27. Янковська Л. А., Семчук Ж. В., Шевчук Я. В., Антонюк Н. А., Нагірна О. В. Управління фінансовими ризиками підприємств в умовах війни. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. №37. С. 307-314.

28. Нечипоренко А.В., Костікова К.О. Адаптація зарубіжних практик фінансового ризик-менеджменту до діяльності українських підприємств. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2023. №1(11). С.46-58. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/180/147> (дата звернення: 15.05.2024).

29. Федулова І. В., П'ятницька Г. Т. Сигніфікація ризик-менеджменту, антикризового управління та комплаєнсу в управлінні фінансовою безпекою підприємства. *Економіка та держава*. 2020. №8. С. 26-34.

30. Algheriani N. M. S., Majstorović V., Kirin S., Spasojević-Brkić V. Risk model for integrated management system. *Tehnicki vjesnik*. 2019. № 26(6). P. 1833-840.

ДОДАТОК А
СИСТЕМА ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ
НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА [8]

ДОДАТОК Б
МЕТОДИ ВНУТРІШНІХ МЕХАНІЗМІВ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ [7, С. 390]

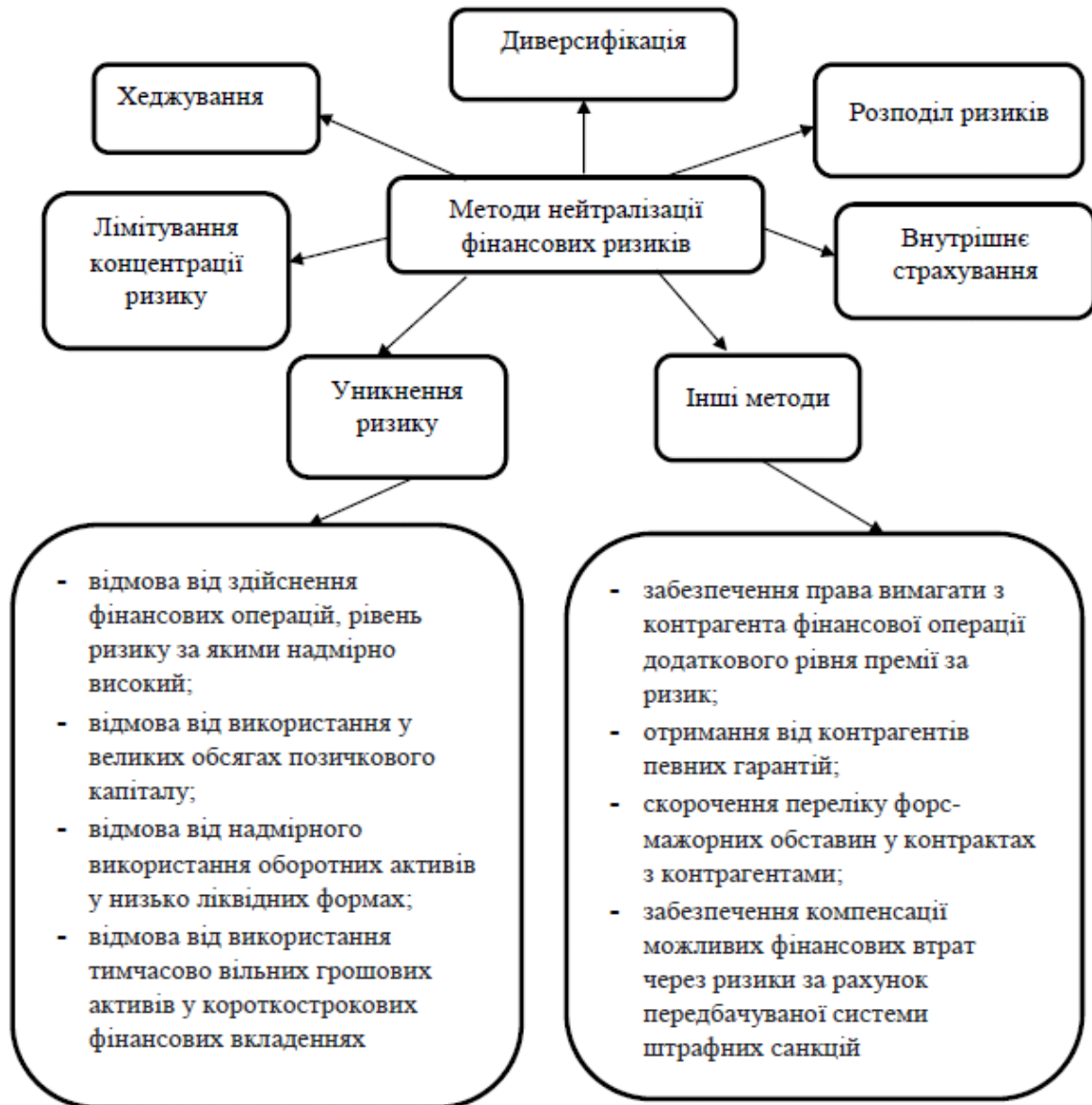

Рисунок Б. 1 – Методи внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків

ДОДАТОК В
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
ДП «СУМСЬКИЙ ОБЛАВТОДОР» ЗА 2019- 2023 РР.[33]

Таблиця В. 1 – Баланс (Звіт про фінансовий стан) ДП «Сумський
Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Актив	Код рядка	2019	2020	2021	2022	2023
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	104702	104245	117006	87224	109842
первісна вартість	1001	104717	104260	117021	87239	109853
накопичена амортизація	1002	15	15	15	15	11
Незавершені капітальні	1005	175	9	881	9	9
Основні засоби	1010	39750	52112	56505	49581	45494
первісна вартість	1011	123561	142987	156172	156669	157094
знос	1012	83811	90875	99667	107088	111600
Інвестиційна нерухомість	1015					
Довгострокова дебіторська	1040	229	163	81	25	13
Інші необоротні активи	1090	168	151	151	116	103
Усього за розділом I	1095	145024	156680	174624	136955	155461
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	45997	54825	42460	39650	106188
Виробничі запаси	1101	43302	48736	26505	28326	33352
Незавершене виробництво	1102	1852	5292	6698	6333	66358
Готова продукція	1103	843	797	9257	4991	6478
Товари	1104					
Векселі одержані	1120					
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари,	1125	4904	4156	10033	6535	6685
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	1130	621	3921	340	448	274
з бюджетом	1135	468	238	635	159	2061
у тому числі з податку на	1136					
Дебіторська заборгованість	1145					
Інша поточна дебіторська	1155	3622	2008	2240	3543	2988
Поточні фінансові	1160					
Гроші та їх еквіваленти	1165	19963	14053	5926	8325	308
Готівка	1166					
Витрати майбутніх періодів	1170	128	0	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	448	2365	958	2290	3218
Усього за розділом II	1195	76151	81566	62592	60950	121722
III. Необоротні активи, утримувані для продажу,	1200					69
Баланс	1300	221175	238246	237216	197905	277252

Таблиця В. 2 – Баланс (Звіт про фінансовий стан) ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Пасив	Код рядка	2019	2020	2021	2022	2023
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий)	1400	34920	34920	34920	34920	34920
Внески до незареєстрованого	1401					
Капітал у дооцінках	1405					
Додатковий капітал	1410	111408	109682	121223	90671	112757
Резервний капітал	1415	127	127	127	127	127
Нерозподілений прибуток	1420	-22893	-5510	-5157	-4734	-4617
Неоплачений капітал	1425					
Вилучений капітал	1430					
Інші резерви	1435					
Усього за розділом I	1495	123562	139219	151113	120984	143187
II. Довгострокові						
Відстрочені податкові	1500					
Пенсійні зобов'язання	1505					
Довгострокові кредити	1510					
Довгострокові забезпечення	1520	4468	2849	885	885	3107
Довгострокові забезпечення	1521					
Страхові резерви	1530					
Інвестиційні контракти	1535					
Усього за розділом II	1595	4468	2849	885	885	3107
III. Поточні зобов'язання і						
Короткострокові кредити	1600	1578	1578			6505
Векселі видані	1605					
Поточна кредиторська заборгованість за довгострок. зобов'язаннями	1610					
товари, роботи, послуги	1615	46896	21208	48816	39682	98338
розрахунками з бюджетом	1620	9653	19423	11411	11327	1244
у тому числі з податку на	1621					
розрахунками зі страхування	1625	1760	2817	1456	1155	1156
розрахунками з оплати праці	1630	7141	11263	6060	5268	6658
за одержаними авансами	1635	546	1395	381	218	111
із внутрішніх розрахунків	1645			203	203	
Поточні забезпечення	1660	19471	34693	12739	10553	14249
Інші поточні зобов'язання	1690	6100	3801	4152	7630	2697
Усього за розділом III	1695	93145	96178	85218	76036	130958
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для						
Баланс	1900	221175	238246	237216	197905	277252

Таблиця В. 3 – Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ДП «Сумський Облавтодор» за 2019-2023 рр., тис. грн.

Стаття	Код рядка	2019	2020	2021	2022	2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	578374	686145	408123	292459	367298
Собівартість реалізованої продукції	2050	558891	652091	398239	280155	351270
Валовий: прибуток	2090	19483	34054	9884	12304	16028
збиток	2095					
Інші операційні доходи	2120	14103	5858	18634	6350	13287
Адміністративні	2130	11585	10472	10950	6210	12434
Витрати на збут	2150	609	879	283	204	139
Інші операційні	2180	12967	8377	17644	10969	14347
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	8425	20184	-359	1271	2395
збиток	2195					
Інші доходи	2240	1504	1410	1223	978	908
Фінансові витрати	2250	1343	566	511	1107	1879
Втрати від участі в	2255					
Інші витрати	2270					
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	8586	21028	353	711	996
збиток	2295					
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	2066	3645	0	288	745
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності	2305					
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	6520	17383	353	423	251
збиток	2355					